

ר"א אבולעפיא ספר אוצר עדן הגנוז - חלק ג סימן ט

נולדתי בפרקוסטה (סקרוסטה) של ארגון אשר במלכות ספרד. וטרם הגמלי כלומר בעוד היותי יונק חלב משדי אמי ועם אחי ועם אחיותי [עברנו לנווארה]. והעיר ההיא קרובה לארץ מולדתי מהלך שש עשרה פרסאות. וגדלתי על נהר אברה הוא הנהר העובר בשני המקומות הנזכרים פה, ואחל לקרוא מקרא עם הפירוש והדקדוק ר"ל כל התורה שבכתב שהיא כ"ד ספרים לפני אבא מארי ז"ל. ואוסף עוד ללמוד קצת משנה וקצת תלמוד לפניו ז"ל שרוב למודי היה ממנו. ואני בן ח"י שנה והוא מת זצו"ה ו"ק לה"ה אנ"ס, ואני ישבתי בארצי שבה נתגדלתי שנתים ימים אחר פטירת אבא מארי. ואני בן יו"ד שנה ורוח יי העירני והניעני, ואצא משם ואבא דרך ישרה לארץ ישראל בים וביבשה. ודעתי היה ללכת לנהר הסמבטיון ולא יכולתי לעבור מעכו ואילך מפני התגר שגבר בין ישמעאל ועשו. ואצא משם ואשוב דרך מלכות יון אשר שם נשאתי אשר בלכתי, ותעירני רוח יי ואקח את אשתי אתי ואשים פני לבוא עד ממי רביני ללמוד תורה. ואני בעיר קפואה קרוב לרומי מהלך חמשה ימים מצאתי שם איש נכבד חכם ונבון פילוסוף ורופא מומחה ושמו ר' הלל ז"ל ואתחברה אתו, ואלמוד לפניו מעט מחכמת הפילוסופיאה ומיד נמתקה לי מאד ואשתדל בידיעתה בכל כחי ובכל מאדי ואהגה בה יומם ולילה, ולא נתקררה דעתי ממחשבתי עד שלמדתי מורה הנבוכים פעמים רבות וגם למדתי במקומות הרבה. בקפואה לארבעה במקרה ויצאו לתרבות רעה כי נערים בלי מדע היו ועזבתים. ובתיבך עשרה ולא הועיל אחד מהם אבל הפסידו שני הדרכים הראשון והשני. ובאבריו ארבעה וגם בס אין מועיל כי הדיעות משונות מאד בבני אדם כל שכן בעמקי החכמה ובסתרי התורה. ולא ראיתי בס מי שראוי מהם למסור לו אפילו ראשי פרקים מן האמת כמות שהיא. וברומי לשני זקני העיר ר' צדקה ור' ישע' בעלי בריתי ז"ל, והצליחו בו קצת הצלחה ונפטרו כי זקנים היו הרבה. ובברצלונה שנים אחד זקן ושמו ר' קלונימוס ז"ל אדם גדול. ואחד בחור משכיל ומבין ונכבד מאד מטובי העיר ושמו ר' יאודה המכונה שלמה והצליח בו הצלחה מעולה. ובבורגוש שנים רב ותלמיד שם הרב ר' משה צינפאי"ל אדם גדול וחכם נכבד. ושם התלמיד ר' שם טוב גם כן בחור נחמד וטוב אלא שהבחרות מנעו מן הלמוד ולא למד ממנו עמי כי אם קצת קבלות חיצוניות לא הוא ולא רבו. ובמדינת שלום שנים אחד מהם ר' שמואל הנביא שקבל ממני קצת קבלות. והשני ר' יוסף ג"ק תיל"א ישמרהו שומר מעלה והוא בלא ספק הצליח הצלחה מופלאה במה שלמד לפני והוסיף מכחו ומדעתו הרבה ויי היה עמו. ואמנם בעיר הזאת שאני בה היום ושמה סינים היא מסיני, מצאתי ששה אנשים ועמי הבאתי השביעי ממנו למדו לפני קצת זמן קצור מאד. וכל אחד מהם קבל מה שקבל ממני מעט או הרבה, ונפרדו ממני כלם חוץ מאחד והוא הראשון אשר הוא הסבה הראשונה לכל מה שלמד כל אחד ואחד [מכל] חבריו מפי, ושמו ר' סעדיה בר יצחק סגלמאפי ז"ל, ואחריו החזיק ר' אברהם בר שלום, ואחריו החזיק יעקב בנו, ואחריו יצחק חברו, ואחריו החזיק חבר חברים. והיו שלשה מהם בעלי שלש מדרגות ושלשה מהם בעלי מדרגות אחרות למטה מהן. ושם השביעי ר' נטרונאי הצרפתי ז"ל (...) ונעלמה מיד מפני סבות והוא שמנעוה מהם יהיו מהם רצוניות והיו מהן טבעיות ומהם מקריות ומהן הכרחיות:

ואני בזמן היותי בן א"ל שנה במדינת ברצלונה העירני יי משנתי ואלמוד ספר יצירה עם פירושו ותהי עלי יד יי. ואכתוב ספרי חכמות מהם וספרי נבואות מופלאים ותחי רוחי בקרבי ורוח יי הניע לבי ורוח קדושה נוססה בי. ואראה מראות נוראות רבות ונפלאות על ידי מופת ואות ובכללם התקבצו סביבי רוחות קנאות. וראיתי דמיונות ושגיאות ונבהלו רעיוני עלי כי לא מצאתי איש מאישי מיני שיורני הדרך אשר אלך בה. ועל כן הייתי כעיור ממשש בצהרים ט"ו שנה, והשטן עומד על ימיני לשטני. והייתי משגע ממראה עיני אשר ראיתי לקיים דברי התורה ולהתם הקללה השניה י"ה שנה. עד אשר חננני אלהים קצת מדע ויהי יי עמי לעזרה משנת (א) ('א"ל] עד שנת מ"ה להצילני מכל צרה. ובהתחלת שנת אלי"ה הנביא חפץ יי בי וביאני אל היכל הקדש. והוא הזמן שבו השלמתי הספר הזה אשר חברתיו פה במסיני לתלמיד היקר הנכבד הנעים המשכיל המבין החושק לדעת אמתת התורה התמימה, הוא ר' סעדיה הנזכר ראשון לשבעה הנזכרים. על אשר ראיתי שדבק בי לאהבה כדי להיותו בידו לזכרון לאשר למד לפני מפני היות השכחה מצויה וגם בהיותו בידו, ידעתי שיועיל לחבריו הנזכרים תועלת שכלית וגם לדומים להם ברוב מה שכתוב בו. וידעתי שלולי המקרים בדמיונות אשר ראיתי בדמיונות הראשונים אשר כבר עברו שבח לאל, לא היו נפרדים התלמידים הנזכרים ממני. והדמיונות ההם אשר היו סבות פרידתם והתרחקם ממני הן הן אשר היו לי אני סבות אלוהיות להעמידני על מתכונתי ולעמוד בנסינות, יהו מאיר עיני לבבי. כי בעבורן שמרתי פי ולשוני ובלמתים מדבר ולבי

מלהרהר. ושבתי אל המקום הראוי לשוב אליו שמרתי כריתת הברית והכרתי והשגתי מה שהיה שלם ממני לפני הזמן הזה. ושבתי לשם יי אלהי ואלהי אבותי אשר לא עזב חסדו ואמתו בכל עתיו, אשר [כרת] בריתו ברחמיו ואשר נתן בזאת הלב הנאמר (..) ממני בחסדו. ואולם עלה על מחשבתי בראותי הנעימים המתחדשים בעולם להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (.) רבו השמים מה' (..)

ר"א אבולעפיא ספר מצרף השכל

דע כי אני אבוברהים הקטן למדתי לפני רזיאל רבי י"ג שנה, ועד היותי בן י"ג שנה לא יכולתי להבין דבר מכוונת ספריו. ואחר כן נתברר לי קצת עניין מסתרי ספרי נבואותיו אשר הם שבעה ספרים. ששה מהם ספרים שלמים ואחד מהם קראו "הפטרה" והוא חצי ספר. ושמות ששת ספריו הם: "ספר מליץ", "ספר איש אדם", "ספר הברית החדשה", "ספר העדות", ו"ספר חיים", ו"ספר הישר". ואני בהיותי מחשב בנבואות ההם, ובהיותי מדבר במערכים על דברי הנביאים הראשונים ע"ה ובכתבי מהם קצת לקצת אהבי ומכירי ורעי, ראיתי בחלומי והנה בשעפים ישיבוני בחזיוני הלילות אחר נפול תרדמה על אברי, ופחד קראני ורעדה ורוב עצמותי הפחיד, ורוח על פני יחלוף תסמר שערתי בשרי, ויעמוד כדמות נמצא לפני ולא הכרתי מראהו תמונה עם תנומה לנגד עיני ודממה וקול שמעתי. ויאמר אלי, קום! פרש דברי על דעתי, ואבין כי רצונו שאפרש דברי רזיאל על דעת הנסתר שבם לא דרך הפשט כלל. וארוץ ואומר לשאול מפיו שאלות ויתעלה ויתעלם מלפני, ואראה "כי באחת ידבר אל ובשתיים לא ישורנה: בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב: אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם: להסיר אדם מעשה וגוה מגבר יכסה: יחשך נפשו מני שחת וחיתו מעבר בשלח" (איוב לג). להציל נפשו ממות ולפדותו מכל מכאוב "להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים" (שם). ואיקץ מתנומתי ואקום ואחל לכתוב כהיום הזה הפירוש אשר צוני. ואדע כי רבים ממבקשי האמת ישמחו בו שמחה גדולה ורבים מהפגמים יאשימוני על פרשי דברי הספרים האלה בנסתוריהם, בהוציאי אותם מפשוטם לגמרי. אלא שאני לא אשגיח במי שלא צורף במצרף השכל כי ידעתי שהוא לא מבין דבר חכמה לעולם. ולא חברתי זה הפירוש בעדו, ואם יראהו במקרה יחשוב שהוא כתוב בלשון הודו אשר הוא בלתי מכירו כלל: ואחר אשר הודעתך הסבה אשר הביאתני לחבר זה הפירוש אשר קראתי שמו "מצרף השכל" אשר סודו משכן השכל, אשוב לרמוז לך סוד חיי העולם הבא בקצור כפי אמונתי במי וכפי מה שקבלתי מפי רזיאל רבי וכפי מה שידע לבי ממה שהשגתי בכל השגה שכלית. ואתה תשכל בדברי ובדברי כל מי שדבר בזה כנגד אמונתי זאת ותבחן החלקים ותבחר לך הטוב מהם כאשר ימשיך שכלך אל האמונה בזה. כי אני בהגידי לך דעתי כבר הצלתי את נפשי מכל חטאך ואין להכריחך באמונות כי אם להודיע אמתתם אצלי לא זולת זה: ...ונתחיל בספר העדות בעזרת שדי:

זה הספר הוא הספר הרביעי לפירוש שהוא השלישי לחיבור. כי ספר הישר חיבר רזיאל תחילה והיה בעיר פתרוס בארץ יון וחברו בשנת חמשת אלפים ושלשים ותשע שנה ליצירה. והיה הוא בן ט"ל שנה והיא השנה התשיעית להתחלת נבואתו. אבל עד השנה ההיא לא חיבר ספר שייחסהו לשם נבואה כלל אע"פ שחבר ספרי חכמות אחרים רבים ומקצתם הם ספרי סתרי קבלה. ובשנה התשיעית ההיא עוררהו השם ללכת לרומי רבתי כאשר צווה בברצלונה בשנת הא"ל. ובלכתו עבר דרך טראני ונתפש בידי גוים מפני מלשינות שהלשינוהו יהודים ונעשה לו נס ועזרו השם וניצל. ועבר דרך קפואה וחיבר שם בשנה העשירית לצאתו מברצלונה ספר שני והוא "ספר החיים". ובחדש החמישי לחדש ניסן שהוא חדש אחד עשר לתשרי והוא חדש אב, בא ברומי בשנה העשירית ויעד ללכת ביום ערוכה של ראש השנה לפני האפיפיור. וצוה האפיפיור לכל שוערי ביתו בהיותו בשוריאנו בעיר אחת קרובה לרומי מהלך יום אחד, שאם יבוא שם רזיאל לדבר איתו בשם יהדות כלל שייקחו אותו מיד ולא יראה פניו כלל אבל יוציאווהו חוץ לעיר וישרפוהו באש, ושם העצים אחר שער העיר הפנימי. והודיעו הדבר הזה לרזיאל ולא השגיח בדברי האומרים אבל התבודד וראה מראות וכתבם וחדש אז זה הספר וקראו "ספר עדות" להיותו עדות בינו ובין השם אשר מסר נפשו למות בעבור אהבת מצותו. והיה גם כן עדות על השם שהצילו מיד אויביו. כי ביום לכתו לפני זה האפיפיור נולדו לו שתי פיות ובהכנסו בשער העיר החיצון יצא שליח לקראתו ובשרו שבלילה ההוא מת המבקש את נפשו מיתת מגפה

פתאום ביה בליליא קטיל ומת וניצל רזיאל. ונתפש ברומי מן האחים הקטנים ועמד במדרשם כ"ח ימים. כי ביום צום גדליה נתפש בשנת האל"ה היא שנת הא"ם ויצא ביום ראש חדש מרחשון. ואני כתבתי זה פה להגיד שבחו של הקב"ה ומופתיו ואותותיו ונסיו ונפלאותיו עם רזיאל ועם עבדיו הנאמנים:

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תקמח

זה אשר כתבתי לקהלות אשר שאלוני על דברת נביא **אזילא**. שמועות יבהלונו ומגידיים בעלטה. דברים מכוסים מן הלב ומן השכל בתמהון לבב יעמידונו. הנה עמדתי על כתבכם הנכבד גם קודם בא ספרכם. הגיע איש נושא אלי כתב מאת רבי אברהם הסופר אבי האיש ההוא רבי ניסים מספר מקרהו. ואמר כי זה ד' שנים החל רוח ה' לפעמו פעם בהקיץ פעם בחלומו. ומלאך דובר בו ואת שמו הגיד לו. וכי כתב לו ספר כ"ג ידות של נייר וקרא אותו פלאות החכמה. ועוד התחיל לכתוב לו פירוש ארוך על כל חיבה ותיבה. ועל עלה אחד של נייר מן הספר ההוא פירוש שתי ידות של נייר. גם שלח לי זכרון חמשים פרקים. ודברים אלו נסתפקו בעיני ובלבי הרבה מאד. ואמנם טרם אגיד לכם ספקתי בזה אשיב אתכם דבר על אשר ראיתי בכתבכם. כי עמד לפניכם איש אחד ואמר שהיה שלוחי שלחתי. ולא צויתיו ולא עלתה על לבי ואיני יודע מי הוא. וכבר למדו הרמאין אומנות מכוערת זו למצוא חן או לרמאו' על פתותי לחם. ואתם אל תאמינו בכל היוצא בזה עלי עד שיראו חתימתי המכירים אותה. ועתה אגיד לכם כי זה כששה חדשים עבר בכאן נער חסר לב ובידו אגרת חתומה מיד הרב רבי דן. וכראותיה היה הדבר בעיני קשה. יען חשבו רבים את זה לקלות הדעת כי מה שצריך חקירה רבה. וכמעט לא יספיקו בו כל החקירות יכתוב איש שיקדם חכם כמעיד זאת אמר. ואין אלו דברי חכם ולא יאות כזה לנכיי הדעת רק לנמהרי הלב ולאשר לא תעשינה ידיהם תושיה. ואחר כך הגיעו אלי אותן כתבים אשר שלח אלי אבי הנכבד ההוא. ולולי שראיתי בכתבכם וכן אמרו לי אחרים שהם היו מכיריו לפנים ושלא היה יודע שום ספר וסיפור הייתי גוזר כי זו מלאכה ממלאכות הזיוף מזייפים. ואומר דברים מתמיהין שלא נשמעו מעולם ובלשון אחרת. וכל שהן יכולין להעמיק לדבר בענינים זרים אשר לא נבראו ולא היו משל היו מעמיקים בלשון לדעתם כי בזה יפתו בני אדם. ומאלה ראיתי ושמעתי. ואחד מהם היה אותו הנבל שם רשעים ירקב אותו אברהם ששם שמו נביא ומשיח בשסיליאה ופתה בכזביו כמה מבני ישראל. ולולי שסגרתי הפתח בפניו בחמלת השם עם רב כתבי וכתבי קהלות הקדש כמעט שהתחיל והיה מכלה ברוב דבריו הדמיונים והכוזבים שהיו כחכמות רמות לאויל ושנתן דעתו עלי' כמה ימים ובהתמדת מה שהיה מרגיל עצמו בו. ולוקח הכתובים ודברי החכמים בגימטריאות ומערב בהם מעט דברים אמתיים לקוחים מספרי החכמה. אבל זה שאמרתם שהיה עם הארץ ידוע ושלא הורגל עם שום אדם ולא עמד על שום אדם ולא עמד על שום ספר מדברי החכמה. כמו שאמרו קצת מבני אדם מאותו שאומרין שהיו יודעין לפני'. אם הדבר כן נמלט מידנו ממחשבתנו זאת. ואמנם שאמין שיהא נביא או שידבר עמו מלאך השם יתברך ולמדו וכתב לו ספר זה מן הנמנע בעיני. וזה מכמה צדדין לא אאמינהו ולא נצטייר בלבבי. האחד מפני שכבר מסרו לנו רבותינו ז"ל חכמי האמת שאין הנבואה שורה אלא על חכם עשיר וגבור. וזה שילין בלא שום חכמה וכאור בקר יקום בקרבנו נביא זה רחוק. וכבר הורונו ז"ל הוראה גמורה שאינו כן. ואמנם איני גוזר שלא הגיע שום דיבור או שום צווי לשום אדם אם הוא בעל אותן שלשה תנאין. שכבר מצינו לבן ואבימלך וגדעון ומנוח ואשתו. ושאמרו עליו ע"ה מנוח עם הארץ היה. כי זה כולו אינו אלא לשעה לצורך או לפלא. שאפילו אתון בלעם ראתה המלאך כאשר יעיד על זה הכתוב וגם דברה לשעה. אבל שיתמיד אליו הדבור ואפילו ברוח הקדש כדניאל שלא היה נביא כמו שאמרו (מגילה פ"ק דף ג') דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא. דניאל חכם מופלא וקדוש מאד ואיש חמודות היה אבל אחרים כיוצא בזה לא נודע ולא נתודע. ועוד שאין הדור ראוי לכך. ואף בתלמידי הלל הזקן שהיו קדושי עליון גדולים בחכמה ובחסידות אמרו ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה אלא שאין הדור ראוי לכך. ואפשר דורו של הלל ותלמידיו החסידים לא היה ראוי ודורנו זה ראוי! ועוד כי אפילו בזמן הנביאים ובארץ הקדושה ארצנו שהיתה ארץ הנבואה לא נשמע ולא נהיה כזה שיכתוב מלאך ספר גדול ממולא כל חכמה כזה לשום אדם מימות אדם הראשון ועד עתה. וכל מי שיקרא חכם או נבון צריך

לקחת ראייה ממה שהיה למה שהוא שאין כל חדש תחת השמש. ואם גלו למשה רבינו דרכי ה' ספר המרכבה לא כתבו להם ספרים גדולים ופירושים ארוכים. וזה בעיני מכח הנמנע. ואם גלו לדניאל העתידות במשלים נעלמים ואחר פירשו לו הרמוז בהם. כל זה מכח מה שנהגו עם הנביאים לגלות להם העתיד. אבל ספרי החכמה זה לא נשמע מעולם. ועוד שכל זה הפך מן הקבלה שקבלנו מפי חכמי האמת שאין הנבואה שורה בחוצה לארץ. ואיך נאמין במה שסותר מה שנודע לחכמי ישראל מפי הנביאים עד שהוצרכו לומר בנבואת משה שזה היה קודם שנתקדשה הארץ ובנבואת יחזקאל שהתחילה בארץ. אבל ענין זה יבהלוני שיהא איש לא חכם ולא יודע ספר ולא שמש חכמים אם הדבר כמו שאמרו עליו. ושיכתוב ויסדר סדורי דברים גדולים כאלו זה תמה בעיני. ולבבי/ולבבי/ שוכב בין שתי תמהות אלו. ואני מחזר למצוא שום עלה לעלול זה ואומר כי חלוקי טבעי בני האדם והכנת המוטבעות בכח דמיונם רבים. גם המקרים ההויים בהם דרך מקרה או דרך סבה אין מספר. כבר היו אנשים וכן רבים שכח דמיונם חזק או מתחלת תולדותם או שיתחדש בהם במקרה. ויראו חזיונות אמתיים וקראו אותם החכמים כהין. ושמעתי שהיו מהם שהיה בכחם כן זמן ואחר נפסק מהם או שלא היה להם מתחלתם ונתחדש בהם לאחר זמן. ולי ספר אחד מן החכמים ויהודי כשר ואמתי וחכם גדול היה כי בזמנו היה אחד במקום שהיה הוא. ויש אנשים שמתוך המקרה שרה בהם רוח וידבר ויודיע ענינים כמי שכפאם שד. ומאלו ראיתי אנשים נאמנים מגידים מפיהם לאזני דברים גדולים. ובעיר לארדה היה קטן אחד שאינו יודע ספר והיה אומר כמה מזמורים וכמה דברים. ואחר אמר להם הוא עצמו לעשות לו רפואה וכתבו מפיו אחת ועשו ונתרפא. וכאלו נראו מאנשים הרבה. ויש מי שמשמש בשם. והגידו לי אנשים נאמנים שראו בארץ אשכנז איש כשר ודורש רבים בפני גדולי התורה דברים נפלאים. ודרשות לא יעשו כן כל הגדולים אשר בארץ ועושה כן בשם קורין אותו שם הדורש. וראיתי אני איש מאשכנז ושמנו אברהם דקולוניה ועבר עלינו עד מלך קשטילה אבי המלך המולך עכשו. ושנה שמו נתן להתנכר. והיה עומד בבית הכנסת שלא /נ"ל צ"ל של/ קולוניה במערב וקול יוצא כנגד מן המזרח מעל גבי הארון שמניחין בו ספרי תורה. ושואלין לו כל דבר והי' משיב. ואתו קול דורש מה שלא ידרוש כל חכם בישראל. ואברהם זה היה אומר שאותו המדבר היה אליהו ז"ל. ושמעתי מפי זקן וחכם ונכבד שהיה בבית אדוני אבי כי היה יום שבת אחד שם לפניו. והיו שם כמה רבנים שנתאספו אליו מן הארץ. ודרש בפרשת ויהי ככלות משה. והעידו כל הרבנים אשר היו שלא היו עושיין כן כל רבני הארץ. סוף דבר לבי ולב כל חכם לב כמוכם כמוהם נבוך בענין זה חתרנו לדעת מה ולא יכלנו. אם האמת כמו שמעידין עליו שלא למד ושלא שמש שום חכם? ואחרי המבוכה הזאת אני אומר כי היה הענין הזה צריך חקירה גדולה. חקירת חכמים ואנשי מדע בענינו בישוב דעתו במעשיו והנהגתו מן אז ועתה. שאין הנבואה ורוח הקדש שורין אלא באדם כשר וחסיד. ויש לו מעלות המדות ומעלות שכליות כנביאי האמת. ואי אפשר שלא תגלה חקירתם עיקר הענין כולו או מקצתו. ולנסותו אם יבואו כל דבריו או יפול מכל דבריו אפילו כחוט השערה. ועם כל זה עדיין אולי כי הנביאי אשר היו לפנינו כבר נודע מעניני עם שאר חכמים שהיו בדורם ומתפארים בהם או יותר מהם בנבואה עד שהיו המלכים והשרים נפתים אחריה. ולא הספיקה חקירת נביאי האמת להוציא מלב העם מה שציירו האנשים בלבם האנשים ההם עד שהוצרך הנביא לחקירת קיום מה שהיו מבטיחים עליו. כאמרו (ירמיה כ"ח) הנביאים אשר היו לפני ולפניך וגו' (שם) /ירמיה כ"ח/ בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת. וכן עשו רבני צרפת ואשכנז לאותו שבקולוניה ומתוך חקירתם נודע להם מה שנודע באמת. גם היום בצרפת יש אחד לפי מה שהעידו לנו עליו. ולעתים אומר דברי עתידים ומקצתם באים. והרבנים תקנו מה שתקנו בהנהגת העם עמו לפי מה ששמעתי. וישראל נוחלי דת האמת בני יעקב איש אמת כלו זרע אמת נוח להם לסבול עול גלות ומה שיגיעם מהאמין בדבר עד שיחקרו חקירה רבה חקירה אחר חקירה להסיר כל סיג מהדברים הנאמרים להם. ואפילו במה שיראה להם שהוא אות ומופת והעד הנאמן באהבת עם אלהי אברה' דרך האמת ולהרחיקם. אף המסופק ענין משה עם ישראל שהיו פרוכי עבודה קשה ונצטוו משה לבשרם. ועם כל זה אמר הן לא יאמינו לי והוצרך לכמה אותיו. וזה אות אמת על עמנו עם ה' שלא להתפתות בדבר עד עמדם על האמת בחקירה רבה חקירה גמורה. ואלהי אמן ואלהי אמת יראנו מאתו אות אמת על יד נביא אמת אליהו הנביא אשר הבטיחנו בהבטחתו האמתית בביאתו ככתוב (מלאכי ג') הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו'.